

Плевенски исторически четения

Pleven Historical Readings

Регионален исторически музей – Плевен
Regional Historical Museum – Pleven

Издание Publication	Конфликти и разбирателства в историята Conflicts and understandings in history
Том / година Volume / year	IV / 2025
Издател / държава Publisher / country	Регионален исторически музей – Плевен, България Regional Historical Museum – Pleven, Bulgaria
Автор(и) Author(s)	Владимир Найденов, Павел Попов, Мартин Дяков Vladimir Naydenov, Pavel Popov, Martin Dyakov
Институция Affiliation	Регионален исторически музей – Плевен Regional Historical Museum – Pleven
Заглавие Title	НОВИ ДАННИ ЗА ТРАСЕТО НА АКВЕДУКТА НА ULPIA OESCUS (предварително съобщение) NEW DATA ON THE ROUTE OF THE AQUEDUCT OF ULPIA OESCUS (PRELIMINARY REPORT)
Страници Pages	15–25
Постоянен адрес Permanent URL	https://plevenhistoricalreadings.eu/articles/phr-4-15/

НОВИ ДАННИ ЗА ТРАСЕТО НА АКВЕДУКТА НА ULPIA OESCUS (предварително съобщение)

Владимир Найденов, Павел Попов, Мартин Дяков

Регионален исторически музей – Плевен

Резюме: При дългогодишните археологически проучвания на античната Колония Улпия Ескус (при с. Гиген, Плевенско) са получени важни резултати за историята, укрепителната система, планировката и живота на този забележителен град. В ареала на Ескус са споменати няколко места, където има наличие на довеждащи питейна вода съоръжения.

На терена се наблюдава античен водопровод с посока И – З, който е със запазена дължина в този участък 35 – 40 м и запазен във височина до 2,5 – 3 м. Изграден е от ломени камъни със средни размери, тухлен пояс и фрагментирана строителна керамика, споени с хоросан.

В този участък той е разположен под билото на склона – северно и следва посока изток – запад, след което се насочва на юг към с. Искър. Запазени са аркадите при премостване на дерето.

В землището на с. Искър също се наблюдават части от водопровода, като за съжаление в самото село не всички са запазени.

На 4,5 км северно от с. Славовица, в м. Късова воденица, се наблюдават запазени сектори от античният водопровод към Колония Улпия Ескус. Начинът на градежа и параметрите са като тези при с. Гиген, като посоката тук е С – Ю.

Водопровода се проследява и в землището на с. Ореховица, където на 4 км южно от него – в м. Царевец, най-вероятно е бил водоизточникът, хранвал съоръжението, снабдяващо Улпия Ескус с питейна вода.

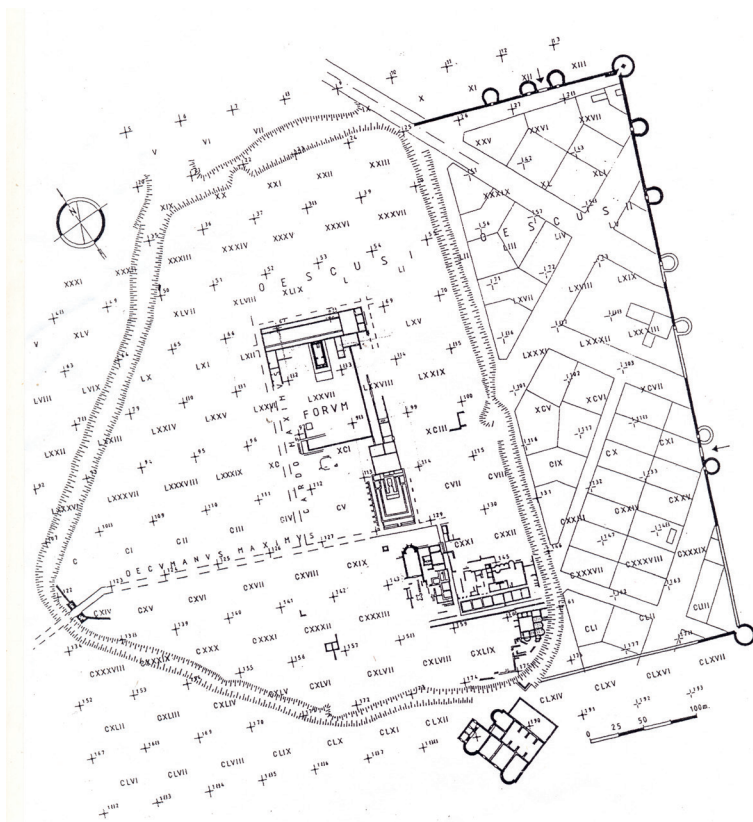
Трасето на водопровода би трябвало да преминава през землищата на посочените села в посока Ю – С (вдясно от р. Искър), правейки чупка на изток на ок. 2 км от Улпия Ескус, избягвайки заблатения терен южно от Колонията. Най-вероятно, той е вли-

зал на територията на града от изток, за където има сведения, че са намирани глинени тръби от античната епоха.

Ключови думи: Ulpia Oescus акведукт трасе

При дългогодишните археологически проучвания на античната Колония Улпия Ескус (при с. Гиген, Плевенско) са получени важни резултати за историята, укрепителната система, планировката и живота на този забележителен град¹.

Периодът II-ри – средата на III-ти век (времето на династиите Антонини и Севери), бележи връх на икономиката, строителството и културата в провинция Долна Мизия. По това време в Ескус развитие получават монументалната гражданска и религиозна архитектура. Градът е застроен по т. нар. „Хиподамова система“ –

Обр. 1 План на Колония Улния
Ескус, с. Гиген

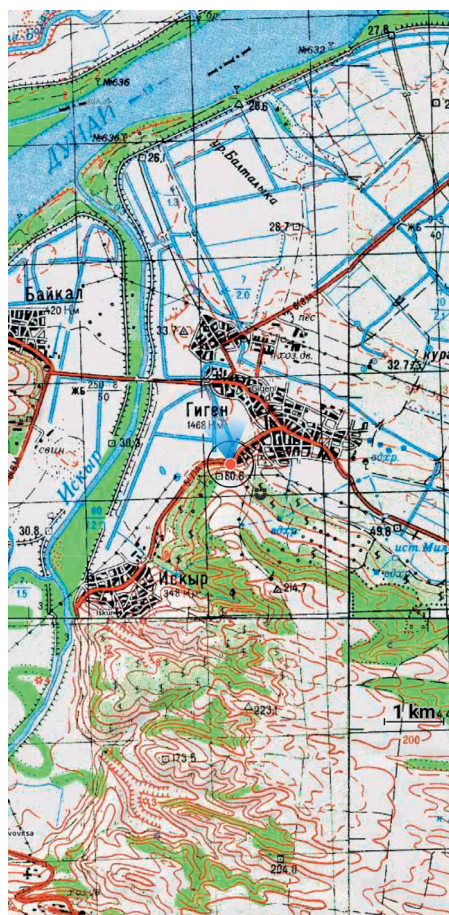
¹ **Иванов, Теофил и Румен Иванов.** Улпия Ескус. Т. 1, София, 1998; **Кабакчиева, Гергана.** OESCUS. Castra Oescensium. Ранноримски военен лагер при устието на Искър. София, 2000, с. 11 – 15.

пресичащи се под прав ъгъл улици, които разделят жилищната площ на квартали (инсули) (Обр. 1)². Улиците са покрити с каменни плочи, под които е положен водопровод и канали за отпадните води. Именно на последният елемент от инфраструктурата на Колонията ще се спрем в публикацията.

При проучванията на територията на града са разкрити запазени участъци от водопровод и канали за отпадни води³. В ареала на Ескус са споменати няколко места, където има наличие на довеждащи питейна вода съоръжения⁴.

На 27.11.2023 г. във връзка с подаден сигнал⁵ е извършено посещение от екип археолози от РИМ – Плевен на нерегистриран археологически обект в землището на с. Гиген, общ. Гулянци, обл. Плевен. Обекта се намира на 100 м югозападно от селото (на 2 км южно от АР „Улпия Ескус“) по пътя за с. Искър – южно (вляво от пътя)(Обр. 2).

На терена се наблюдава античен водопровод с посока И – З, който е със запазена дължина в този участък 35 – 40 м и запазен

Обр. 2 Местоположение на разкрития водопровод

² **Иванов, Румен и Ковачева, Теодора.** Улпия Ескус (ULPIA OESCUS) – В: Римски и ранновизантийски градове в България, т. I, София, 2002, с. 31 – 58.

³ **Кабакчиева, Гергана.** OESCUS. Castra Oescensium. Ранноримски военен лагер при устието на Искър. София, 2000, с. 99 – 100; **Иванов, Румен и Ковачева, Теодора.** Улпия Ескус (ULPIA OESCUS) – В: Римски и ранновизантийски градове в България, т. I, София, 2002, с. 35.

⁴ **Дякович, Борис.** Археологически излетъ в Крайдунавска България – В: Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина, кн. XX, София, 1904, с. 49 – 50; **Шкорпилъ, Карел.** Нѣкоторыя дорожъ восточной Болгарии. Материалы для болгарских древностей. – В: Абаба-Плиска. (Извѣстия Русскаго археологическаго института въ Константиноплѣ), 10, София, 1905, с. 462 – 464; **Митова-Джонова, Димитрина.** Археологически паметници в Плевенски окръг. София, 1979, с. 39 – 40 и с. 96, Обр. 24.

⁵ Изказваме колегиални благодарности на доц. д-р Т. Спиридонов, който ни предостави информацията.

във височина до 2,5 – 3 м. Изграден е от ломени камъни със средни размери, тухлен пояс и фрагментирана строителна керамика, споени с хоросан. Ширината на канала е 0,50 м, обмазан отвътре с хоросан (Обр. 3 и 4). При огледа се регистрираха още два участъка от същия водопровод – западно (с дължина 25 – 30 м) и източно (с дължина от ок. 15 м). Също така, бе осъществен ограничен обход на зоната западно и югозападно от тези участъци.

Обр. 3 Изглед от север

Това се извърши, с цел издирване и локализиране на запазени сегменти от съоръжението, което да послужи за проследяване на посоката на водопровода. Бяха поставени 19 точки с GPS координати, които маркират трасето с дължина от ок. 600 м (Обр. 5).

В този участък то е разположено под билото на склона – северно и следва посока изток – запад, след което се насочва на юг към с. Искър. Запазени са аркадите при премостване на дерето (Обр. 6) (Обр. 7⁶). Обекта беше регистриран в АИС АКБ и беше свикана комисия от МК по чл. 160 от ЗКН.

По-надолу ще се опита да проследим трасето на водопровода в южна посока, до предполагаемото място на

Обр. 4 Напречен разрез на водопровода

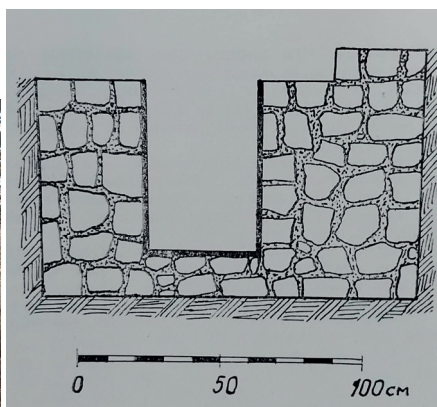
⁶ По **Иванов, Теофил**. Водоснабдяване и канализация на градовете от римската и късно-античната епоха в България – В: Археология, IX, 1967, 2, с. 15 – 26.

Обр. 5 Трасето в землището на с. Гиген

Обр. 6 Аркадите при премостване на
дерето (землище на с. Гиген)

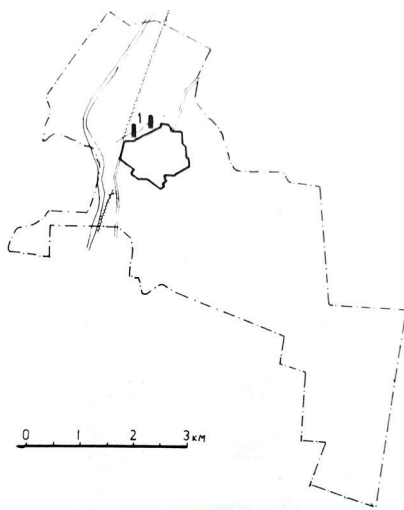

Обр. 7 Аркади при премостване
(по Т. Иванов)

водохващане на съоръжението. Подобни варианти са предложени и в други изследвания⁷.

В землището на с. Искър също се наблюдават части от водопровода, като за съжаление в самото село не всички са запазени (Обр. 8 и 9)⁸.

Следвайки тази посока, на 4,5 км северно от с. Славовица, в м. Късова воденица⁹, се наблюдават запазени сектори от античният водопровод към Колония Улпия Ескус (Обр. 10 – 12).

Обр. 8 Трасето в землището на с. Искър (по Д. Митова-Джонова)

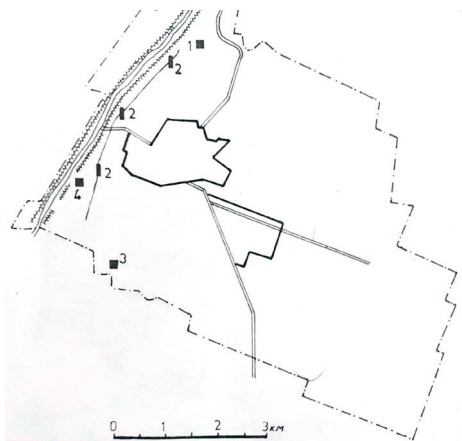
Обр. 9 Напречен разрез на водопровода при с. Искър (по Т. Спиридонов)

Това е регистрирано на терен при проверка на състоянието на археологически обекти на територията на община Долна Митро-

⁷ **Tomas, Agnieszka.** Connecting to Public Water: the Rural Landscape and Water Supply in Lower Moesia. – In: *Archaeologia Bulgarica*, XV, 2, Sofia, 2011, p. 59 – 72; **Църов, Иван.** Акведуктите по българските земи (II – IV в.), В. Търново, 2017, с. 70 – 73.

⁸ **Митова-Джонова, Димитрина.** Археологически паметници в Плевенски окръг. София, 1979, с. 391 с. 98, Обр. 25¹ и 25а и б; **Спиридонов, Тошо.** Старини в землището на село Искър, Плевенско. – В: Сб. Плевенски исторически четения, том III, Плевен, 2024, с. 315 – 320.

⁹ **Митова-Джонова, Димитрина.** Археологически паметници в Плевенски окръг. София, 1979, с. 541 с. 113, Обр. 69³.

Обр. 10 Трасето в землището на с. Славовица (по Д. Митова-Джонова)

полия през 2012 г. Начинът на градежа и параметрите са като тези при с. Гиген, като посоката тук е С – Ю.

Водопровода се проследява и в землището на с. Ореховица (Обр. 13), където на 4 км южно от него – в м. Царевец, най-вероятно е бил водоизточникът, захранвал съоръжението, снабдяващо Улпия Ескус с питейна вода (Обр. 14).

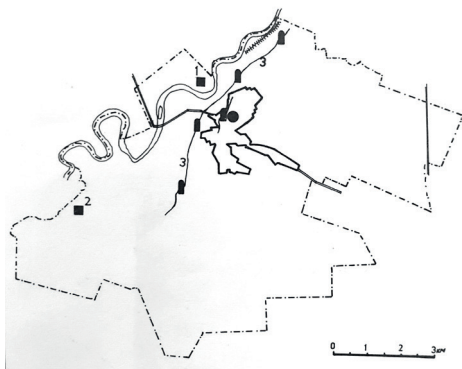
Обр. 11 Изглед на водопровода от запад в м. „Късовата воденица“

Обр. 12 Напречен разрез на водопровода при с. Славовица (м. „Късовата воденица“)

Трасето на водопровода би трябвало да преминава през землищата на посочените села (Обр. 15) в посока Ю – С (вдясно от р. Искър), правейки чупка на изток на ок. 2 км от Улпия Ескус, избягвайки заблатения терен южно от Колонията (Обр. 16¹⁰ и 17). Най-вероятно, той е влизал на територията на града от изток, за

¹⁰ Благодарим на арх. М. Дончев – гл. архитект на Община Гулянци.

Обр. 13 Трасето в землището на с. Ореховица (по Д. Митова-Джонова)

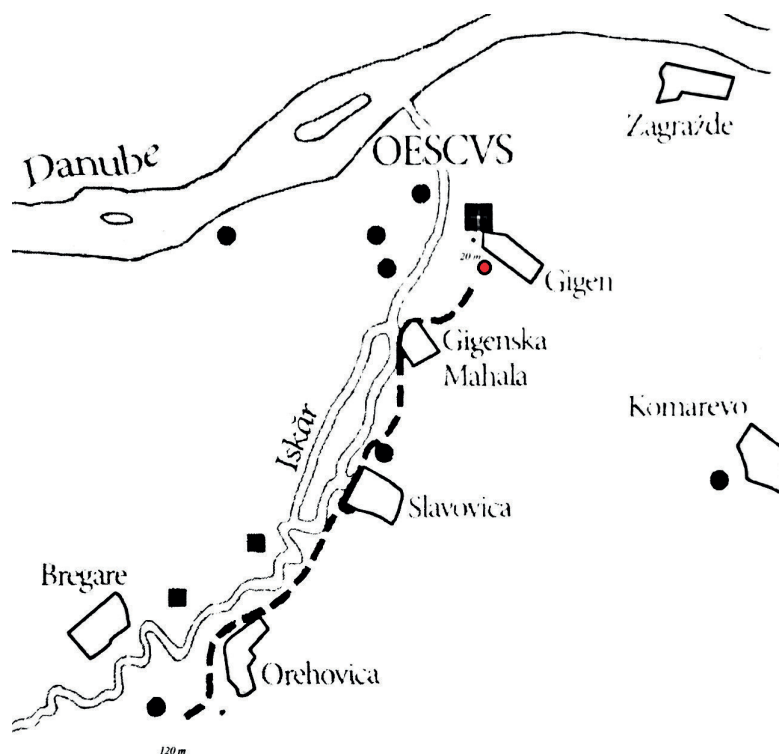
където има сведения, че са намирани глинени тръби от античната епоха¹¹.

Тук само маркираме основата на едни бъдещи по-детайлни и обхватни проучвания на това впечатляващо съоръжение от античния период, което да допълни информацията за историята на Колония Улпия Ескус.

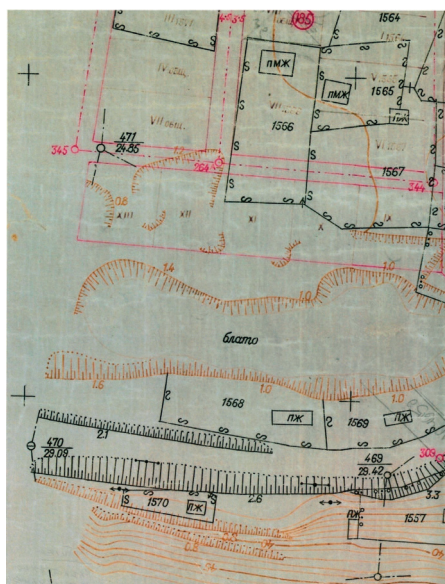

Обр. 14 Местността „Царевец“ в землището на с. Ореховица

¹¹ **Иванов, Румен и Ковачева, Теодора.** Улпия Ескус (ULPIA OESCUS) – В: Римски и ранновизантийски градове в България, т. I, София, 2002, с. 35.

Обр. 15 Трасето на акведукта (по А. Томас)

Обр. 16 Заблатения терен южно от Колония Улпия Ескус (КРП от 1965 г.)

Обр. 17 Местоположение на Колония Улпия Ескус (К. Шкорпил)

NEW DATA ON THE ROUTE OF THE AQUEDUCT OF ULPIA OESCUS (PRELIMINARY REPORT)

Vladimir Naydenov, Pavel Popov, Martin Dyakov

Regional Historical Museum – Pleven

Abstract: During the long-term archaeological research of the ancient Colonia Ulpia Escus (near the village of Gigen, Pleven region), important results were obtained for the history, fortification system, planning and life of this remarkable city. Several places where drinking water supply facilities were present were mentioned in the area of Escus.

An ancient water supply system running E-W is observed on the terrain, which has a preserved length in this section of 35 – 40 m and is preserved in height up to 2.5 – 3 m. It is built of medium-sized broken stones, a brick belt and fragmented building ceramics, bonded with mortar.

In this section, it is located under the ridge of the slope – north and follows an east-west direction, then heads south towards the village of Iskar. The arcades when bridging the ravine have been preserved.

Parts of the water supply system are also observed in the land of the village of Iskar, and unfortunately not all of them are preserved in the village itself.

4.5 km north of the village of Slavovitsa, in the Kyosova Vodenitsa area, preserved sectors of the ancient water supply system to the Colony of Ulpia Escus can be observed. The construction method and parameters are the same as those at the village of Gigen, with the direction here being N – S.

The water supply system is also traced in the land of the village of Orehovitsa, where 4 km south of it – in the Tsarevets area, was most likely the water source that supplied the facility supplying Ulpia Escus with drinking water.

The route of the water supply system should pass through the lands of the aforementioned villages in the S – N direction (to the right of the Iskar River), making a bend to the east approx. 2 km from Ulpia Escus, avoiding the swampy terrain south of the Colony. Most likely, it entered the territory of the city from the east, where there is information that clay pipes from the ancient era have been found.

Keywords: Ulpia Oescus; aqueduct; route.

Владимир Найденов, Павел Попов
Отдел „Археология“
Регионален исторически музей – Плевен
ул. „Стоян Заимов“ № 3
E-mail: vl_naydenov@abv.bg; pavelpopov@mail.bg

Мартин Дяков
Отдел „Фондове, научен архив и специализирана библиотека“
Регионален исторически музей – Плевен
ул. „Стоян Заимов“ № 3
E-mail: martindqkov@abv.bg